

Vojna.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA „RDEČI KRIŽ“ IN DRUGE VOJNO-POMOŽNE SVRHE.

Ljudske šole v Cerkljah na Gorenjskem 718 K; mestna ljudska šola na Opčinah 30 K; mestna ljudska šola v Padričah 25 K; mestna ljudska šola v Rojanu, 70/85 K; mestna ljudska šola na Katinari, 45 K; mestna ljudska šola v Sv. Križu pri Trstu, 20/22 K; učenci C. M. šole pri Sv. Jokobu v Trstu so nabrali v dneh žepnih robcev poleg obilice blaga tudi 760 K v gotovini; skupaj 1669/07 K.

Danes izkazanih 1.669/07 K
V zadnji štev. izkazanih 275.433/57
Skupaj 277.102/64 K

V. VOJNO POSOJILO.

Učenci ljudske šole v Cerkljah na Gorenjskem 2000 K; po posredovanju nadučitelja Jos. Lapajnetja so podpisali občani 91.000 K; skupaj 93.000 K.

Danes izkazanih 93.000 K
V zadnji štev. izkazanih . . . 10.191/707
Skupaj 10.284.707 K

VI. VOJNO POSOJILO.

Po posredovanju nadučitelja Jos. Lapajnetja so podpisali občani dosejaj 22.000 K; vnanja uršulinska šola v Ljubljani 150 K; ljudska šola v Postojni po prizadevanju svojega vrlega učitelja podpisala 6500 K; c. kr. pripravnica srednjih šol v Trstu 1000 K; skupaj 29.650 K.

Danes izkazanih 29.650 K
V zadnji štev. izkazanih . . . 1.750
Skupaj 31.400 K

SREDNJE ŠOLE.

Gospa Marica Perušek, vdova po c. kr. profesorju 5000 K; c. kr. višja realka v Idriji 1000 K; proforski zbor c. kr. višje realke v Ljubljani 77/79 K; skupaj 6077/79 K.

Doslej izkazanih 50.270/55 K
Danes izkazanih 6.077/79
Skupaj 56.348/34 K

DENARNI USPEH SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Glasom izkazov v „Učit. Tovarišu“

Za „Rdeči križ“ itd.	K	277.102/64
III. vojno posojilo	„	278.848/69
IV. vojno posojilo	„	2.761.038—
V. vojno posojilo	„	10.284.707—
VI. vojno posojilo	„	31.400—
Srednje šole	„	56.348/34
Končna vsota	K	13.689.444/67

Važno za vpoklicane učitelje.

Učiteljsko društvo za Sežanski šolski okraj je vložilo dne 10. decembra 1916. na ministrstvo za notranje zadeve prošnjo, da bi se priznala podpora za vzdrževanje tudi učiteljem vpoklicancem, čeprav dobivajo še nadalje izplačevano redno svojo plačo in to v prvi vrsti z ozirom na dejstvo, da izgube dotični učitelji vse svoje postranske zaslužke, na katere so bili navezani že v

besedila in upoštevanje dinamičnih znamenj. Ljudem je zlasti zadnja pesmica segla v srce in zbor jo je moral na gromovito ploskanje ponoviti. Naučila in vodila je to malo pevsko četo gđc. Jelica Sadarjeva, ki ji k uspehu od srca čestitam! Tako naj se že v mladih srcih zbudi smisel za slovensko pesem! —

Na drugi produkciji so nastopali gojenci višjih razredov in tem primerni so bili tudi uspehi. Gladko je igrala Marta Kunč dve Helderjevi skladbi, Helena Potočnik jako lepo, sanjavo Grünfeldovo „Serenado“, skupaj s svojim bratom pa Čajkovskega „Chant sans paroles“ (Pesem brez besed) in ritmično težko Abeserjevo „Cigani“, oboje z dobrim umevanjem. Nad takimi otroci imajo stariši lahko veselje! Lidvina Poženej je svirala na gosli dve Godardovi točki „V senci“ in „Pod grmom“. Slednja je živahen košček, igrala ga je čedno. Pod prsti Verene Josinove je klavir zvenel zvonko. Med vsemi gojenkami klavirja sem se pa najbolj čudil mali Zori Zarnikovi. Z neverjetno gibčnostjo in lahkoto, brez strahu je zaigrala Mac Dowella: „Canzoneto“ in „Kolibrju“. Prav izborno! Kot gojenka solopetja je zapela Angela Preskerjeva dr. B. Ivavca „Nezakonska mati“ in Schumannovo „Ne vabite“, monotonno. Šibek in nežen glasek z nekam zadržano višino bo prikladen za petje kabinetnih pesmic, v večjih dvoranah ne pride do veljave. Pavla Tomišek je

normalnih časih in katere morejo njihove družine dandanes še toliko manj pogrešati.

Ministrstvo je prošnjo ugodilo s sledečim dobesednim odgovorom:

„In Fällen, in denen die Mobilisierten wohl den Gehalt oder Lohn fortbezahlt erhalten, dieselben aber infolge der Einarückung die mit der Natur ihres Berufes üblich verbundenen Nebenverdienste, wie vorliegend Lehrer, verlieren, ist beim Zutreffen der gesetzlichen Voraussetzungen, insbesondere wenn der Unterhalt der Angehörigen eine Gefährdung erleidet, Unterhaltsbeitrag zuerkennen“.

Toliko v znanje vsem interesantom. Vse družine vpoklicanih učiteljev naj zahtevajo vzdrževalno podporo in sicer naj se sklicujejo pri svoji zahtevi na odlok c. kr. ministrstva za deželno brambo od 16. maja 1917, št. 295 (odd. XVII.)

Posvetovanje o učiteljskih plačah na Češkem.

Posvetovanje o učiteljskih plačah na Češkem se je vršilo dne 16. maja t. l. na Dunaju. To posvetovanje je zanimivo in tako poučno tudi za slovensko učiteljstvo, da hočemo spregovoriti o njem par besed. Razmere češkega učiteljstva so jako podobne razmeram posebno kranjskega učiteljstva.

Posvetovanj so se udeležili zastopniki čeških učiteljskih Zvez, deželne upravne komisije, deželne in centralne vlade. Izmed poslancev so bili navzoči Stanek, Pacher in Schreiter.

Zastopnik nemškega učiteljstva na Češkem je izjavil, da ima to posvetovanje namen, da pridemo na jasno v teh-le točkah:

1. uresničenje zakonskega načrta o regulaciji učiteljskih plač stalne šolske komisije iz leta 1913;

2. v slučaju nepremagljivih težkoč, zagotovitev onih denarnih sredstev, ki jih zahteva zakonski načrt;

3. primerno zvišanje draginjskih doklad kakor za državne uradnike v letu 1917;

4. zboljšanje prejemkov vpokojenega učiteljstva, učiteljskih vdov in sirot.

Učiteljstvo hoče biti na jasnem glede tega, kaj namera vlada in dežela. Tako kakor dosedaj, ne more iti dalje.

Predsednik češke učiteljske „Zveze“ tovariš Smrtka je pripomnil, da je češki deželni odbor že v letu 1911 priznal, da se potrebuje za regulacijo učiteljskih plač 22 milijonov K, in da postavka stalne šolske komisije v letu 1913 v znesku 23 milijonov K ni nikakor previsoka. Učiteljstvo na Češkem je sedaj od leta 1911, t. j. 5^{1/2} leta prikrajšano za ta znesek, t. j. za 135 milijonov K; kot predjem je prejel učiteljstvo 45 milijonov K; primanjkljaj 90 milijonov K so dolgovi in obremenjenosti učiteljstva ki so že leta 1911 vzbujali pomisleke narodnih ekonomov. Tisti, ki so imenovali zakonski načrt ruinezen naj pomislijo, da bo brez uresničenja tega zakonskega načrta vse učiteljstvo na Češkem ruinerano. Težka bremena so naložili tudi izven stanovskih dolžnosti na rame učiteljstvu, ki ga dovedejo često v mučen položaj; učiteljstvo in njegovo družino so pa pustili, da je stradala.

znanka iz prejšnjih produkcij. Visoke tone ne poje kaj čisto in se ima za aplavz po drugi točki zahvaliti sujetu in nagajivi vsebini Brahmsove krasne podoknice. Posebno lepa točka bi bil Richard Straussov „Adagio“ iz klavirske sonate v H-molu op. 5 za gosli, klavir in harmonij, da ni vijolinistka gospa Hela Korunova svojo vlogo igrala nekako boječe in nesigurno.

Na tretji produkciji so se nam predstavile še boljše moči. Dočim sem na prejšnjih dveh večerih le tuintam začutil občuteno igro, mi je zadnji večer zapustil vtis, da so tu že kažejo moč izražanja in umetniški impulzi. Emila Maroltova, Potočnik Nilka, Danica Dekleva in Božena Bole so pianistke, ki se jim pozna študij dolgih let. Prednašale so same težje stvari, ki zahtevajo od igralca kaj več. Tako je Maroltova svirala mirno, umerjeno in dobro akcentuirano Rachmaninova „Preludij“ in Henrika de Kaana „Tarantello“, Potočnikova delikatno in lepo pointirano A Foersterjevo koncertno fantazijo „Mila lunica“ in Mac Dowella „Ples čarovnic“, Deklevova neko Griegovo skladbo in Chopinovo Impromptu-fantazijo, Boletova čvrsto in eksaktno Rečmaninovo „Polichinelle“. Izvrsno se je odrezal goslač Igor Franko z Rodejevim koncertom št. 6. Mila Počivalnikova je zaslužila pohvalo s prednašanjem Vilharjeve pesmi „Kada mi zvezdo“, Jelica Sadarjeva, priznana kot koncertna pevka je doživela največji in najmočnejši aplavz

Poslanec Schreiter je izvajal med drugimi, da je skrb za učiteljstvo dobra priprava za vojno ter da bomo po vojni v gospodarski vojni, ki se nam obeta, dvojnjo potrebovali gmotno dobro podprtega učiteljstva. Ljudski svetovalci naj bodo prosti morečih gmotnih skrbi.

Poslanec Stanek je govoril: Priznalnih besed in pohval je učiteljstvo že dosti slišalo, sedaj potrebuje dejanj. Oni, ki bodo dovolili denar v ta namen, naj se ne boje, da jih bo kdo zaradi teh izdatkov klical na odgovor; ti izdatki se izgube kot nekaj majhnega v velikem. Učiteljstvo je delalo v službi domovine in dolžnost vlade je, da mu pripomore vsaj do človeške eksistence.

Poslanec Pacher je izjavil: Če je šola breme dežele, pa je sladko breme. Hvala bogu, da imamo mnogo otrok; da jih vzgojimo, potrebujemo učiteljev. Noben izdatek ni tako produktivno naložen, kakor izdatek za šolo. Izdatki za šolo so ravno tako potrebni, kakor oni za vojno; tu naj se ne gleda na 5, 10 ali 15 milijonov K. Poudarja se vedno, da se brez deželnega zbora ne more izvršiti regulacija učiteljskih plač; zakaj pa je deželna upravna komisija brez deželnega zbora uredila in zvišala plače deželnim uradnikom?

Zastopniki deželne upravne komisije so izjavili, da priznavajo veliko učiteljsko bedo, da se pa vendar ne morejo spuščati v to, da bi se definitivno rešila regulacija učiteljskih plač po zakonskem načrtu stalne šolske komisije. Največ je, kar morejo dovoliti, da se zvišajo že dovoljene draginjske doklade za leto 1917 za 50%, ki naj se potem tako-le določijo: za neozmenjene 270 K, za oženjene 315 K, za oženjene z 1 otrokom 400 K, z 2 otrokoma 500 K, s 3 otroci 600 K, s 4 otroci 700 K, s 5 in več otroci 800 K.

Po dolgotrajni razpravi so se zedinili slednjič v teh-le točkah: vlada zviša svoj prispevek v primernih mejah, tako da se doseže znesek 12 milijonov K. Ta znesek naj se porabi za zboljšanje učiteljskih plač na ta način, da stopijo s 1. julijem 1917 v veljavo aktivitetne doklade, kakor jih določuje regulacijski zakonski načrt ali po načrtu 1 ali 2; ostali znesek se porabi za draginjsko doklado. Poleg tega so se zedinili še za nekatera druga manjša privoljenja, kakor za vračunanje znane devetine v pokojnino, dopolnitev provizorija za učiteljice ženskih ročnih del, zvišanje pokojnin itd.

Po zakonskem načrtu stalne šolske komisije iz leta 1913 naj bi se izvedel načrt 1 aktivitetnih doklad takoj, ko stopi zakon v veljavo. Določal je: za Prago in predmestja od 10 do 10 službenih let v treh stopnjah za ljudske šole 640, 768, 960 K, za meščanske šole 800, 960, 1104 K; za kraje z nad 80.000 prebivalci 640, 720, 800 K, za meščanske šole 800, 880, 960 K; za kraje z nad 40.000 prebivalci 480, 560, 640 K, za meščanske šole 600, 680, 760 K; za kraje z nad 10.000 prebivalci 320, 400, 480 K, za meščanske šole 400, 480, 560 K; za kraje pod 10.000 prebivalci 240, 320, 400 K, za meščanske šole 320, 400, 480 K. Načrt št. 2 aktivitetnih doklad naj se pa šele izvede, ko nastopijo redne razmere v deželnem gospodarstvu. V načrtu št. 2 aktivitetnih doklad se prištejejo kraji z 80.000 prebivalci k Pragi in predkrajem in določa aktivitetne doklade po službenih letih in po številu prebivalcev, kakor zgoraj tako-le: 640, 768, 960 in 800, 960, 1104 K; 504, 672, 840 in 672, 840, 963 K; 432, 576, 720 in 576, 720, 828 K; 360, 480, 600 in 480, 600, 690 K.

izmed vseh gojencev. Pela je jako čustveno Iv. pl. Zajčev „Vic“ in novejšo Lajovčevo „Bujni vetri v polju“. Sadarjeva se je zadnje čase razvila v imetno solistinjo in dela čast šoli g. M. Hubada. Produkcijo sta zaključila dva dvospava s klavirjem, ki sta jih vzorno odpele gojenke solopetja, in še dobro naštudirani kvartet za štiri gosli skladatelja J. Donta.

Glede na vzporedne produkcije pripomnim, da je šola g. Pavčiča izbrala za nastope klavirja slovenske skladbe, kar je vse hvale vredno. Vsi, učiteljice in učitelji, ki so v preteklem letu vse storili za napredek svojih gojencev, so z uspehi lahko zadovoljni, pravtako pa tudi stariši mladine. Dal Bog, da se vendar enkrat vrne ljubljani mir in tudi „Glasbeni Matici“, našemu zaslužnemu glasbenemu zavodu da možnost rednega delovanja, da iz njene šole dobi slovenski narod še mnogo kulturnih delavcev in delavk!

Zorko Prelovec.

Par besed o narodnih ornamentih!

Narodni ornament izvirajo iz rok našega naroda in so preprosti v obliki in barvi. Motivi so navadno vzeti po cvetju. Posebno rado se upodablja srce in to v različnih delih. Bolj redki so ornament

Tovariši na Češkem so vendar nekaj dosegli. Z draginjsko doklado se zvišajo prejemki približno do one višine, kakor jih določa regulacijski zakonski načrt stalne šolske komisije iz leta 1913. Kje pa je vojna draginjska doklada, ki jo dobe vsi uradniki, sluge in delavci k plači, ki je določena za mirne čase?

Kaj pa kranjsko učiteljstvo, ti največji trpini med avstrijskim učiteljstvom? Kakšna beda vlada tu v učiteljskih rodovinah, lahko posnamemo iz tega, da morajo hirati ob plačah, ki so se uredile pred 19 leti! Draginjske doklade pa so dobili letos po 160 K in po 30 K za vsakega mladoletnega nepreskrbljenega otroka in to v deželi, v kateri so „deželne finance urejene“ po izjavi dr. Lampeta na Najvišjem mestu.

Za prosep ljudeškega šolstva v Istri.

Istrska deželna upravna komisija poroča: Leta 1917. so se vršili v smislu § 7. deželnega zakona z dne 30. maja 1870. L. Z. in št. 20 o ustanavljanju šol komisionalni ogledi v spodaj navedenih krajih, pri katerih je zastopal deželo član deželne komisije c. kr. okr. glavar baron Gorizutti.

Koperski okraj: v Krkavcih, Kamparjeju, Tinjanu, Hrastovljah, Prešnici, Podgorju, Pregarjih in Saležu (za slovenske šole).

Poreški okraj: v Sv. Nedelji in Kaštelirju (za italijanske oziroma hrvatske šole).

Puljski okraj: v Sosičih, Štokovcih in Bokordicah, Krmedu in Svetvincentu (za hrvatske šole).

Volosko-opatijski okraj: v Jelovcih, Novokračini, Obrovu in Žejanah (za hrvatske šole).

Izmed teh načrtov je c. kr. deželni šolski svet končnojavno rešil s podelitvijo dovoljenja za osnovanje šole naslednje: Krkavce, Sosiče, Štokovce in Bokordiče; drugi načrti so ostali doslej še nerešeni ali na občini ali na okrajnem šolskem svetu, ali pa na c. kr. deželnem šolskem svetu.

Od 38 šol, za katerih ustanovitev je deželna upravna komisija leta 1916. dala svoje dovoljenje, je c. kr. deželni šolski svet dekretiral naslednje:

Okraj Koper: Šmarje — Monte (italj.); Šmarje (Slovenska).

Okraj Lošinj: Čres, deška in dekliška trirazrednica (hrvatski).

Okraj Poreč: Nova vas poreška (hrvatska).

Okraj Pazin: Heki (hrvatska).

Pulj: Jadreski (hrvatska).

Volosko-Opatija: Sršeni (hrvatska);

Poljane (hrvatska); Hosti Pehlin (hrvatska).

Razširjene so bile leta 1916. naslednje ljudske šole: V Štinjanu hrvatska v dvorazrednico; v Barbani hrvatska v dvorazrednico; v Kanfanaru italijanska v dvorazrednico; v Višnjunu italijanska dekliška v trirazrednico; v Valah se je razdelila in razširila štirirazrednica v dvorazredno deško in trirazredno dekliško ljudsko šolo; v Pazinu se je razširila in izpremenila hrvatska štirirazrednica v trirazredno deško in trirazredno dekliško ljudsko šolo; v Moščenški Dragi hrvatska v dvorazrednico; v Petroviji italijanska v dvorazrednico; v Lazaretu slovenska v trirazrednico; v Roču hrvatska v trirazrednico; v Šterni italijanska v dvorazrednico; v Lazaretu italijanska v dvorazrednico; leta 1917. v Moščenicah hrvatska v dvorazrednico.

Skoro povsod je otvoritev šole odvisna od zgradbe šolskega poslopja, kar je v sedanjih dobi zaradi pomanjkanja delavnih moči jako težavno.

Pri ženskem ročnem delu prihajata v poštev križ in zvezda v raznovrstnih kombinacijah. Vodilne barve o narodnih ornamentih so: rdeča, modra in zelena na beli podlagi. Sem in tja pa vidimo poleg omenjenih še rmeno in vijolično.

Po uporabnosti delimo predmete z ornamentami na:

Ženska ročna dela, mizarska in tesarska dela, kovaška in kamnoseška dela.

Med ženska ročna dela spadajo vezene, pletenine in klekanje. Zadnje je doma v Bohinju, še bolj pa v Idriji, kjer se je pospela ta obrt do umetnosti in prinaša pridnim prstom zlato nagrado. Od pletenin bi omenil zimske volnene jopiče, ki jih izdelujejo na Gorenjskem iz domače volne in pa čarape, ki so še precej doma v Belokranjini. Narodnih vezenin je pa žalibog že prav malo pri nas. Pri starih Belokranjicah so še v čišlih, mlade se pa že nosijo „po modi“. Niso pa izgubljeni lepi belokranjski vzorci. Naša pridna tovarišica Poldka Bavdkova na Vinici ob Kolpi je ohranila krasno zbirko pristnih narodnih vezenin. Koliko truda in pridnosti je veljalo vse to, ve le tisti, ki je videl to njeno zbirko. Koliko vbodov je napravila pridna roka z drobnostjo in pisanim koncem v belo platno!

V deželnem muzeju je zbral ravnateljstvo lepo zbirko narodnih vezenin. Le žal, da hodijo obiskovalci muzeja mimo teh lepih stvari brez kakega zanimanja. Le tuji cenijo pridnost ženskih rok!